

Interviu cu Ana Blandiana

“Locul nostru în Europa este locul geometric dintre încăpățănarea visului nostru secular de integrare și realitatea adevărului potrivit căruia istoria este mai ales geografie”

TIMIȘOARA, 2008 © NOTRE EUROPE

Otilia Valeria Coman, mai cunoscută sub pseudonimul **Ana Blandiana**, este o poetă româncă născută la Timișoara în 1942 a cărei operă este tradusă astăzi în mai mult de cinsprezece limbi. Primele sale texte sunt publicate în *Tribuna*, în 1959, apoi într-o antologie intitulată *30 de poeți tineri*. După o perioadă în care îi este interzis să publice din cauza pozițiilor tatălui său, preot ortodox care a petrecut câțiva ani în închisorile comuniste, Ana Blandiana redebutează literar în 1963 în *Contemporanul*

Se stabilește în 1967 la București, unde lucrează ca redactor al revistei literare *Amfiteatru*, apoi ca bibliotecară a Institutului de Arte Plastice. În a doua jumătate a anilor 1980, Ana Blandiana începe să scrie poezii contestatate. « Totul » (1984) face un inventar al vieții cotidiene la București și pune în lumină ruptura dintre discursurile oficiale asupra realității românești și percepția monotoniei și a sărăciei înconjurătoare. Numărul din *Amfiteatru* în care a fost publicat poemul este imediat retras din circulație, dar este cu atât mai tradus în presa occidentală și difuzat pe ascuns în România.

După Revoluția română din 1989, Ana Blandiana intră în viața politică. Este inițiatoarea creării unui Memorial al rezistenței și al victimelor comunismului, la Sighet, oraș din nordul României. Închisoare construită în 1897 de către Imperiul Austro-ungar, clădirea a fost transformată din 1944 în centru de deportare a evreilor și a militanților anti-fasciști, înainte de a deveni una dintre cele mai sinistre închisori ale sistemului de epurare politică comunistă. Când în 1998 Consiliul Europei ia decizia de a clasa Memorialul printre primele trei locuri ale memoriei europene (alături de Auschwitz și Memorialul de la Caen), presa românească denunță « sacrilegiul de la Sighet » și o acuză pe Ana Blandiana de a fi « vândut străinătății suferințele României ». Înfrângerea lui Ion Iliescu în alegerile din 1996 semnifică însă o schimbare de atitudine a puterii față de Sighet, care devine în 1997 « un loc de interes național ». Pe site-ul internet al muzeului (www.memorialsighet.ro) figurează astăzi credo-ul Anei Blandiana : « *Când justiția nu reușește să se instituie ca o formă de memorie, atunci memoria singură poate fi o formă de justiție* ».

Aziliz Gouez este cercetătoare la *Notre Europe*, **Cristina Stănculescu** este asistentă universitară la ULB și cercetătoare a CEVIPOL.

Interviu realizat în cardul proiectului « **Fabrici ale Europei** ».

Sunteți născută la Timișoara, la frontiera dintre Balcani și Europa centrală. Ați putea să ne vorbiți despre acest oraș al cărui nume este asociat începutului Revoluției române din 1989?

Sunt născută la Timișoara, dar nu am locuit acolo decât câteva luni după naștere. Tot ce știu despre acea perioadă este că stăteam într-un bloc numit "La Maria". Era un punct de reper al orașului, denumit astfel după o veche statuie a Fecioarei, și pe care ar trebui să-l consider indiferent, dacă nu mi-aș aminti, cu uimire, absurda mândrie care m-a cuprins în 1989, când am aflat că revoluția pornise din acel punct.

Îmi amintesc de asemenea vitrina spartă a unei librării pe care mulțimea cititorilor a luat-o cu asalt în timpul lansării unui volum de-al meu pe la începutul anilor 70' sau mulțimea imensă, îndurerată, ce umplând spațiul dintre catedrală și operă, pe care o vedeam din balconul operei, la aniversarea unui an de la revoluție. Acestor imagini dispersate li se adaugă amintiri dintr-o Timișoară dintr-un alt timp, cele mai multe datând din anii '50, anii copilăriei mele, când veneam regulat în vacanțe la bunici. Tata era arestat, iar mama, care muncea din greu pentru ca sora mea și cu mine să fim cât mai puțin marcate de situație și de mizeria, de altfel generală. Cum începea vara ne trimitea la Timișoara.

Bunicii mei, țărani, locuiau în cartierul *Fabric*, de unde mergeau cu căruța la pământurile lor, care începeau chiar de unde se terminau strazile. Casa bunicilor avea o curte mare, cu acareturi, grajd cu vaci, cocina cu porci, cotețul cu găini, cotarca de porumb, șira de paie, fântâna cu roata în adâncul căreia erau coborâte cu găleata să se răcească lubenițele aduse de pe câmp. Casa aceasta era ca o insulă de sat în plin oraș, ceea ce pe atunci nu mira pe nimeni. Era probabil o formă de supraviețuire în penuria de după război și îmi amintesc și acum cozile de vecini care se formau seara ca să cumpere laptele pe care bunica îl mulgea, așezată pe un scăunel cu trei picioare lângă burta vacii.

Îmi amintesc și furia bunicului când descoperea că soldații ruși din trupele de ocupație, ale căror cazărmi erau chiar pe marginea pământului său, îi furau pepenii sau știuleții tineri de porumb. Bunicul fusese în Primul război mondial prizonier în Rusia unde învățase puțin rusește. Țin minte cum am asistat, plină de admirație, la o ceartă în limba rusă o dată când prinsese câțiva soldați asupra faptului. Deși oameni simpli, bunicii mei timișoreni vorbeau curent, în afara limbii române, germana, sârba și maghiara - ca de altfel toți cei din jurul lor. Și nu pot să uit cât de fermecată o ascultam pe

bunica trecând cu ușurință, cu vocea ei subțire de fetiță, de la o limba la alta în discuțiile cu vecinele sau cu pasagerii din “firobus” atunci când mergeam în *Elisabetin* sau *Iosefin*, cartiere din centrul orașului al căror nume trezea în mine respect și chiar intimidare, ca niște titluri de noblete...

Într-una dintre poeziile pe care le-ați scris spuneți « *Hai sa vorbim despre țara din care venim !* ». Acum deja 20 de ani scriați despre poporul roman că « *n-aude, nu vede, nu înțelege...* ». Ați scris același lucru astăzi?

Mă refeream atunci la poporul de foetuși “*înaintand /prin trupuri svârco-lite de femei*”, acele femei care în anii ‘80 erau obligate să nască cel puțin patru copii pentru ca Ceaușescu să fie conducatorul unui popor din ce în ce mai mare. Între timp acești copii au devenit poporul roman, iar ceea ce au de înțeles este infinit mai complicat. Ani de zile libertatea a fost pentru noi replica pe care reușeam - sau nu - să o dam terorii și, o dată cu dispariția terorii, ne-am dat seama dintr-o dată, cu spaima, că nu mai știm ce înseamnă să fii liber. E mult mai ușor să definești noțiunile opunându-le contrariului lor, decât dându-le un conținut de sine stătător.

Românii sunt astăzi un popor care, fără să aibă răgazul de a-și reveni după spaima de cincizeci de ani a comunismului, descoperă spaima din fața capitalismului sălbatic dominat de aceeași minoritate socială reciclată politic, dar care folosește vechile structuri și relații de putere. De altfel, este situația în care se află, cu diferențe nesemnificative, și celelalte popoare din Est...

Spuneți „popoare din Est”... Ideea unei identități europene care depășește frontierele dintre Est și Vest are un sens pentru dumneavoastră?

În mod evident există încă cel puțin două Europe. Una occidentală, care timp de secole nu a știut prea bine ce se întâmpla la câteva sute de kilometri de frontierele ei, care nu știe nici azi prea bine cum se numesc Țările Baltice sau dacă Budapesta este capitala României sau a Ungariei; și una orientală, care a visat, tot timp de secole, să se apropie, să se asemene, să se identifice cu cea dintâi, idealizând-o tocmai pentru că era de neatins.

Cele două părți își sunt la fel de necunoscute una alteia, chiar dacă necunoașterea este în primul caz prin subestimare, iar în celălalt prin supraestimare. În descoperirea reciprocă prilejuită de integrarea europeană, dezamagirea este un risc major – în special pentru cei care înaintează de la Est spre Vest. Mi se pare esențial ca acest proces de integrare să unifice nu doar strategii economice sau diplomatice, ci și obsesii. Și mai ales să se observe că, pe lângă sechelele bolilor prin care a trecut, Europa de Est aduce Apusului și zestrea suferinței consumate, iar în marile construcții ale istoriei suferința este un patrimoniu.

Această moștenire pe care o constituie suferința poate fi, astăzi, o legătură între europeni?

Cred că principala legătură este conștiința tuturor că în istoria care vine nu numai că nici una dintre țările Europei - dar nici macar Uniunea Europeană - nu mai poate fi principala putere mondială. Suntem o lume intermediară, plasată între mari puteri cu care putem fi aliați sau adversari, dar de care va trebui mereu - dincolo de globalizare și chiar în interiorul ei - să încercăm să ne delimităm.

Simt românii că aparțin în totalitate acestei sfere europene ?

O celebră butadă atribuită generalului De Gaulle spune că Europa ține de la Atlantic pâna la Urali. Geografic, în acest spațiu România este plasată în centru. Există chiar legenda existenței unei borne care marchează centrul Europei undeva în nordul României (legende asemănătoare există și în Polonia și în Cehia, după câte am auzit). Dar, ceea ce este centrul spațiului în manualele de geografie, devine periferia în accepțiunea curentă care limitează Europa la frontierele Germaniei.

Așa se face că, de când ne știm n-am visat decât “să intrăm în Europa”. Noi, românii, am avut întotdeauna privirea ațintită spre Occidentul de care, din motive subiective, dar mai ales obiective -turcii, rușii, comunismul - ne-a despărțit un inexorabil decalaj. Oricât de rapidă a fost înaintarea noastră în momentele noastre bune – acest decalaj nu a dispărut, pentru simplul motiv că, asemeni unei *fata morgana*, Occidentul înainta. Nu ne rămânea decât să umplem *hiatusul* cu forme cărora nu aveam timp să le dăm un conținut, obsedați cum eram de a ține pasul și de a prinde din urmă.

Ceea ce este totuși încurajator în contemplarea acestui proces de evoluție este faptul că încet, încet, în timp, formele goale își generează conținutul. Mecanismul acestei devenirii este atât de funcțional încât se poate spune - oricât de șocant ar suna - că formele fără fond au fost și sunt forma noastră de progres. Locul nostru în Europa este locul geometric dintre încăpățânarea visului nostru secular de integrare și realitatea adevărului potrivit căruia istoria este mai ales geografie.

Ce aduc românii Europei?

Nu știu dacă pentru că *“am stat pe malul istoriei”*, cum spunea Cioran, sau pentru că am fost un popor de țărani, iar *“istoria este istoria omului trăind în orașe”*, cum spune Toynbee, dar românii au păstrat o anumită autenticitate atemporală, în bine și în rău, care a dispărut în zonele mai prelucrate, mai contrafăcute de istorie.

“Veșnicia s-a născut la sat”: acest vers românesc celebru descrie bine senzația pe care o descoperă, tulburați, cei care se îndrăgostesc de români. De aici ne vin și Brâncuși și Ionesco, atât de deosebiți între ei, dar atât de asemănători în felul în care sunt diferiți de alții. Nu știu dacă asta se poate numi o valoare adăugată valorilor europene, dar cred că e o sugestie prețioasă a căii prin care valorile europene se pot întoarce, pentru a se regenera, la propriile lor rădăcini.

Într-o viziune utopică asupra viitorului, cum vă imaginați România în 50 de ani ?

Absolut asemănătoare țărilor din Europa occidentală. Nu vă grăbiți însă să mă considerați optimistă. Este un pronostic mai degrabă deprimat... Tocmai pentru că și-a dorit atât de mult și de atât de mult timp “să intre în Europa”, România nu va avea înțelepciunea și puterea de a-și păstra diferențele specifice, ceea ce înseamnă că va pierde cel puțin atât cât va câștiga.

Și Europa ?

Dacă lucrurile vor evolua pe liniile trasate în acest început de secol, în 50 de ani Europa va fi cel mai mondializat dintre continente, un fel de turn Babel în care toată lumea va vorbi o engleză care-l va face pe Shakespeare

să se răsucească în mormânt și nimeni nu se va mai simți acasă: unii pentru că nu-și vor mai recunoaște casa, alții pentru că - în pofida corectitudinii politice, care va înlocui în același timp religia și inchiziția - se vor găsi întotdeauna mijloace să li se sugereze că nu e casa lor...

Trăim, în mod evident, o nouă eră de migrație a popoarelor, având ca țintă continentul nostru și ca mobil dorința de a trăi mai bine. Istoria continuă să se rotească tot de la răsărit spre Apus, iar Europa este, ca întotdeauna creuzetul în care fierb noile ere.